

Smajo Šabić *¹

PRAVNI POLOŽAJ PARNIČNIH STRANAKA U SLUČAJEVIMA OBJEKTIVNE PREINAKE TUŽBE TOKOM PRIPREMNOG ROČIŠTA

SAŽETAK

Preinaka tužbe kao dispozitivna parnična radnja tužitelja, iako predstavlja izuzetak od pravila da se jednom započeta parnica po određenom tužbenom zahtjevu kao takva i okonča, je veoma često zastupljena u parničnim postupcima. Obzirom da je riječ o pravnom institutu koji se pojavljuje nakon podnošenja tužbe u toku trajanja parničnog postupka, način uređenja preinake tužbe posljedično bitno utječe na pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka. U cilju postizanja pune ravnopravnosti i jednakosti parničnih stranaka u toku parničnog postupka, kroz ovaj rad naučno je istražen pravni položaj parničnih stranaka kod objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta sa posebnim osvrtom na analizu stepena bezuvjetnosti prava tužitelja na preinaku tužbe, pravo i mogućnost protivljenja tuženog takvoj preinaci, zatim uloge suda kod preinake tužbe u pogledu dopustivosti preinake tužbe i na kraju prava tuženog na dovoljno potrebno vrijeme kako bi se mogao upoznati sa sadržajem preinačene tužbe kao i osnovanosti tako izvršenog preinačenog tužbenog zahtjeva.

121

Ključne riječi: Preinaka tužbe, objektivna preinaka tužbe, subjektivna preinaka tužbe, bezuvjetnost prava tužitelja na preinaku tužbe, dopustivost preinake tužbe pravni položaj tuženog kod preinake tužbe.

¹ Dr.sc. Smajo Šabić, sudija Općinskog suda u Zenici

UVOD

Tužba je inicijalna jednostrana parnična radnja tužitelja kojom se pokreće parnični postupak (*nemo iudex sine actore*).² Nakon što tužitelj podnese tužbu i ista bude dostavljena na odgovor tuženom, parnica koja je otpočela u takvom obimu spornog pravnog odnosa, u pravilu bi trebala da se i okonča sa istim strankama i istim predmetom spora, sve u cilju postizanja pune pravne sigurnosti parničnih stranaka u toku parničnog postupka. Ta pravna sigurnost u pravilu se postiže ukoliko jednom započeta sporna tema raspravljanja među parničnim strankama, kao takva nepromijenjena, odlukom suda se i okonča. Na taj način do izražaja bi došao i željeni efekat ekonomičnosti postupka, a uporedo s tim bi se spriječila mogućnost zloupotrebe toka parničnog postupka, te mogućnost pravnog šikaniranja parničnih stranaka. Pravni položaj tuženog kao parnične stranke bio bi znatno povoljniji, na način da bi tuženi od momenta prijema uredne i potpune tužbe, jasno znao ko je tužitelj te šta će biti predmetom spora u toku cijelog trajanja parničnog postupka.³ Navedena pretpostavka bi omogućila tuženom kao parničnoj stranci, bez čijeg znanja, volje i saglasnosti je pokrenut parnični postupak, da se dovoljno kvalitetno pripremi za učešće u postupku radi raspravljanja i osporavanja postavljenog tužbenog zahtjeva, bez bilo kakvih mogućih promjena kako u pogledu stranaka u sporu, tako i u pogledu predmeta raspravljanja. „Kako bi se ostvarili interesi ekonomičnosti toka parničnog postupka a uporedo s tim spriječila i mogućnost šikane stranaka, bilo bi u interesu pravosuđa da se jednom određena tema raspravljanja ne mijenja. Međutim težnja ka apsolutnoj nepromjenljivosti tužbe dolazi u sukob sa zahtjevom za prilagođavanje teme raspravljanja aktualnim rezultatima parnice”⁴ To prilagođavanje teme raspravljanja vrši tužitelj u toku parničnog postupka preinakom tužbe.

1. Preinaka tužbe

Veoma često se dešava da tužitelj nakon što podnese tužbu protiv tuženog, u toku trajanja parničnog postupka, isti dođe do određenih podataka koji upućuju na potrebu promjene prvobitnog tužbenog zahtjeva u pogledu predmeta raspravljanja, i to promjenom visine potraživanja, ili

² J. Čizmić, *Preinaka tužbe*, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta Rijeka, 2007 god. (dalje Čizmić)39.

³ S. Šabić, Doktorska disertacija pod nazivom, *Pravni položaj parničnih stranaka u pogledu disponiranja tužbenim zahtjevom*, Pravni fakultet Zenica 2018 godina, 161.

⁴ J. Čizmić, 40.

isticanjem drugog zahtjeva uz postojeći ili isticanjem drugog zahtjeva umjesto postojećeg. Tužitelj nakon što podnese tužbu protiv određenog tuženog također ima potrebu da umjesto prvobitno legitimisanog tuženog tužiti neku drugu osobu, zbog čega ima potrebu i interes da izmijeni prvobitnu tužbu u pogledu stranaka.⁵ U praksi je često potrebno prilagoditi temu raspravljanja aktuelnim rezultatima parnice, prije svega što stranka u času podnošenja tužbe ne raspolaže dovoljnim i potrebnim činjenicama kojim potkrepljuje supstrat tužbe.⁶ U cilju ekonomičnosti vođenja parničnog postupka ostavljena je pravna mogućnost tužitelju da u toku parničnog postupka zadrži pravo da izmijeni tužbeni zahtjev, kako se u takvim situacijama ne bi vodili novi parnični postupci.⁷ Korekcija principa da se započeta parnica okončava između inicijalnih stranaka i po istom predmetu spora vrši se institutom preinačenja tužbe.⁸

Preinačenje tužbe je projmena tužbe kojom tužilac traži nešto drugo, nešto više ili po drugom osnovu, u odnosu na ono što je tražio prvobitnom

⁵ Ratio instituta preinačenja treba tražiti u načelu procesne ekonomije i efikasnosti te pravne sigurnosti-omogućujući tužiocu da tokom postupka mijenja predmet spora i označenje stranke. Vidi M. Dika J. Čizmić *Komentar zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 2000, (dalje Dika – Čizmić)332.

⁶ A. Attias, *Subjektivna preinaka tužbe kroz sudsku praksu*, Hrvatska pravna revija, listopad 2005. Godina, (dalje A. Attias), 96.

⁷ „Institut preinačenja tužbe bio je stran u rimskom pravu, a nastao je u Italiji tek u srednjem vijeku. Njemački ZPO od 1877. dopušta preinačenje tužbe u prvoj instanci samo sa pristankom tuženog a u drugoj instanci nikako. Parlamentarnom primjenom Zakona od 1898. godine dozvoljava se preinačenje tužbe u prvoj instanci bez pristanka tuženog ako s time odbrana tuženog ne otežava, a u drugoj instanci samo s pristankom tuženog. Parlament od 1924. godine dozvoljava svako preinačenje tužbe ako je ono svrshishodno, ali samo za prvu instancu a od 1933. godine i za drugu instancu. (Rosenberg – Shwab, 615). Prema članu 226. Grčkog zakonika o građanskom postupku, od 1968. godine isključuje se preinačenje tužbenog prijedloga posle nastupanja litispendencije. Iz toga proizilazi tužba da ne može preinačiti ni promenom stranke jer označenje tužioca i tuženog čini sastavni deo pomenutog predloga. U američkom pravu tužba, također, treba treba da sadrži tužbeni zahtjev („prayer for relief“) i to, kako po propisima federalnih jedinica, tako i po saveznim. Međutim pravno dejstvo ovog elementa tužbe različito je u pojedinim državama a bilo je različito i u sistemu comon law odnosno equity. U savremenom američkom pravu veći broj država je prihvatio rešenje iz equity – o nezavisnosti postavljenim zahtjevom. Tako prema Njujorškom zakoniku o građanskom sudskom postupku - Ako su obe stranke prisutne nema razloga da se ne onemogući tužiocu da stavi zahtjev koji mu zaista pripada iako je pogresio u svojoj tužbi. Dakle radi se o tome da je moguće menjati (preinačavati) tužbeni zahtjev jednom postavljen u tužbi, a ne o nezavisnosti suda zahtjevom koji je stavljen. Inače u slučajevima izostanka tuženog, sud je, kada donosi presudu vezan zahtjevom stavljenim u tužbi (V. Rakić Vodinelić)“ - Vidjeti f.n. M. Živanović, *Preinačenje tužbe*, Srpska pravna misao, broj XI-XII Banja Luka, 2005. Godina, 10 f.n.

⁸ A. Jakšić, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2010, (dalje – Jakšić) , 77.

tužbom.⁹ Preinaka tužbe je dispozitivna radnja tužitelja, jer tužba se može objektivno i subjektivno preinačiti samo na inicijativu tužitelja.¹⁰ Kod preinake tužbe do punog izražaja dolazi načelo dispozitivnosti, što znači i podrazumijeva da preinaka tužbe je isključivo uvjetovana voljom i inicijativom tužitelja.¹¹ Tužba se smatra preinačenom, kada tužilac u pokrenutom postupku promijeni u tužbi neki od bitnih elemenata tužbe, tako da izmijenjena tužba nije više istovjetna sa onom prvobitnom.¹² „Pitanje primjene instituta preinake tužbe potrebno je posmatrati kao izuzetak od pravila, upravo iz razloga što postoji dilema da li je navedeni pravni institut kako je doktrinarno i zakonski uređen na adekvatan način primjenjiv, te da li kao takav obezbijeđuje jednak i ravnopravan pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka, posebno uzimajući u obzir pravni položaj tuženog kao parnične stranke u toku parničnog postupka.“¹³

Bilo bi u interesu tuženog da se jednom određena tema raspravljanja ne mijenja u toku parnice. Time bi se u prvom redu ostvarili interesi potpunog ostvarenja načela ekonomičnosti parničnog postupka, a uporedo s tim bi mogućnost šikaniranja tuženog kao parnične stranke bila onemogućena. Međutim težnja ka apsolutnom imutabilitetu tužbe dolazi u sukob sa zahtjevom za prilagođavanje teme raspravljanja aktuelnim rezultatima parnice.¹⁴ Ukoliko se pravna preinačenje tužbe koristi sistinskom namjerom, te uz puni nadzor suda, takvim pristupom mogućnost zloupotrebe postupka te šikaniranja tuženog će biti izbjegнутa ili svedena na zakonom dopušteni minimum, a parnični postupak će ostati funkcionalan. Zakonodavac je u tom smislu nastojao pronaći kompromis između ovih suprotnosti, na način

⁹ G. Stanković *Građansko parnično procesno pravo*, Niš, 2010, (dalje- Stanković 2010), 348.

¹⁰ J. Čizmić, 40.

¹¹ Načelo dispozicije u parničnom postupku ogleda se u tome što je zakonodavac ostavio strankama mogućnost da svojom voljom utiču na pokretanje i razvoj postupka, određivanje predmeta i obima raspravljanja. Da bi se ovaj princip pravilno razumeo neophodno je zasebno analizirati njegove segmente koji se tiču pokretanja postupka određenja predmeta spora i okončanja postupka voljom stranaka. Više o tome A Jakšić,¹³⁵

¹² M Živanović, *Preinačenje tužbe*, Srpska pravna misao, Banja Luka 2005. (Dalje J. Živanović 2005) 9.

¹³ Više o tome: G. Stanković - 2010, 348. - „Pravo na promenu tužbe predviđeno je zakonom iz razloga ekonomičnosti i racionalnosti. Ukoliko bi tužilac bio lišen mogućnosti da podignutu tužbu mijenja, bio bi prinuđen za nove zahteve za presudu ostvaruje u novim parnicama, s toga mu je dopušteno da svoju tužbu mijenja. Ukoliko bi međutim tužilac stalno mijenjao tužbu, stalno bi mijenjao temu raspravljanja i odlučivanja, permanentno bi neracionalno bio trošak sudske rad, a tuženi bi stalno bio u nepovoljnoj situaciji jer bi stalno morao da se brani od nove tužbe i da se pri tom izlaže novim i novim troškovima.

¹⁴ S. Triva, *Građansko parnično procesno pravo*, Treće prerađeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 1978. godine. 1978, (Dalje Triva) 36.

da je preinaka tužbe u načelu dopuštena uz određena ograničenja, koja su potrebna da se spriječi zloupotreba procesnih ovlaštenja.¹⁵

Ukoliko se uzme u obzir objektivna okolnost da u trenutku podnošenja tužbe tužitelj ponekad nije u mogućnosti da raspolaže sa potpunim podacima o identitetu stranaka tuženih ili predmetu spora, do kojih relevantnih podataka dođe u toku postupka, smatra se legitimnim pravo tužitelja da u toku parničnog postupka izvrši korekciju tužbenog zahtjeva, u protivnom tužitelj bi bio prinuđen da pokrene novu parnicu. Obzirom da takve korekcije tužbe ne bi trebale dovesti tuženog u neravnopravan pravni položaj u odnosu na položaj tužitelja, stoga dalji tok ovog naučnog istraživanja bit će usmjeren na istraživanje pravnog položaja tuženog kod preinake tužbe sa posebnim osvrtom na objektivnu preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta.

2. Objektivna preinaka tužbe

Preinaka tužbe jest dispozitivna parnična radnja tužioca kojom on u toku parnice, mijenja tužbu tako što mijenja zahtjev za presudu koji je bio prвobитно istaknut.¹⁶ Preinaka tužbe (njem. Klagsaenderung) jeste, dakle, promjena predmeta spora (objektivna preinaka), odnosno stranaka (subjektivna preinaka), zbog koje izmijenjena tužba u objektivnom ili subjektivnom smislu nije istovjetna sa onom prвobитnom.¹⁷ U pravilu predmetom preinake mogu biti svi elementi tužbe, i subjektivni i objektivni. Za postojanje objektivne preinake tužbe dovoljna je promjena barem jednog od elemenata tužbe. Primjenom načela dispozicije tužba se može objektivno preinačiti samo na inicijativu tužitelja.¹⁸ Objektivna preinaka tužbe u pravilu postoji kada je tužitelj nakon podnošenja tužbe promijenio istovjetnost prвobитno postavljenog tužbenog zahtjeva, kada je povećao postojeći tužbeni zahtjev, ili kada je uz postojeći istakao drugi zahtjev.¹⁹ Kada tužilac promijeni temu raspravljanja radi se o objektivnom preinačenju tužbe ili preinačenju u objektivnom smislu.²⁰ Objektivna preinaka tužbe kao pravni institut koji je dopušten u toku parničnog postupka ima

125

¹⁵ J. Čizmić, 2007., ibid, 40.

¹⁶ G. Stanković, Ibid, 349.

¹⁷ J. Čizmić, 40.

¹⁸ A. Attias; Objektivna preinaka tužbe, Hrvatska pravna revija rujan 2005 (dalje A. Attias) str 99

¹⁹ Član 56. stav 1. ZPP FBiH – 2003 - Preinaka tužbe jeste promjena istovjetnosti zahtjeva, povećanje postojećeg ili isticanje drugog zahtjeva uz postojeći.

²⁰ R. Račić, *Objektivno preinačenje tužbe*, Pravni savjetnik, broj 7- 8, juli - august 2005. god., (dalje R. Račić 2005), 17.

osnovnu svrhu da parnični postupak učini funkcionalnijim, te samim tim i ekonomičnjim. Objektivnom preinakom tužbe ostavlja se mogućnost i pravo tužitelju da nakon podnošenja tužbe u toku parničnog postupka izvrši korekciju tužbenog zahtjeva, na način da tužitelj tužbeni zahtjev preinačava isticanjem drugog zahtjeva uz prвobitno istaknuti tužbeni zahtjev, ili da ističe drugi zahtjev umjesto postojećeg, ili da prвobitni tužbeni zahtjev povećava u pogledu njegove visine.

Smisao i svrha objektivne preinake tužbe je usmjerena na pravo i mogućnost tužitelju da može i nakon što je podnio tužbu izmijeniti svoj prвobitno postavljeni tužbeni zahtjev, i nekim novim zahtjevima koji su vezi sa prвobitnim zahtjevom, a sve s ciljem da sud u jednom, već pokrenutom sudskom parničnom postupku raspravi i odluci o takvim zahtjevima tužitelja, te na taj način se izbjegne nepotrebno pokretanje više parničnih postupaka i nepotrebno maltretiranje parničnih stranaka u pogledu vođenja više postupaka radi ostvarivanja i zaštite ugroženih subjektivnih prava. Kao što se može zaključiti objektivna preinaka tužbe predstavlja pravni institut koji omogууje olakšavajuću pogodnost tužitelju, te kao takav kvalitativno utječe na ekonomičnost toka parničnog postupka. Objektivna preinaka tužbe posmatrana sa aspekta pravnog položaja tužitelja predstavlja idealno rješenje ili bolje rečeno pomagalo, koje tužitelju omogууje korekciju tužbenog zahtjeva i u toku parničnog postupka.

126 Ovdje se postavlja razumljivo pitanje kakav je pravni položaj tuženog kod objektivne preinake tužbe. Korekcija tužbenog zahtjeva izvršena preinakom tužbe u toku parničnog postupka od strane tužitelja, u pravilu otežava pravni položaj tuženog. Naime tuženi koji osporava tužbeni zahtjev mora aktivno djelovati u toku parničnog postupka kako bi osporio i preinačeni tužbeni zahtjev kao neosnovan. U koliko nezahvalnom pravnom položaju se nalazi tuženi kod preinake tužbe, isključivo zavisi od toga pod kojim okolnostima tužitelj može izvršiti objektivnu preinaku tužbe. Na pravni položaj tuženog posljedično utječe okolnost, u kom stadiju parničnog postupka tužitelj može preinačiti tužbu, zatim od odlučnog značaja je da li se tuženi može protiviti takvoj preinaci tužbe. Također od odlučnog je značaja za pravni položaj tuženog da li je omogууena aktivna uloga suda kod objektivne preinake tužbe u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe od strane suda, i na kraju posebno se na pravni položaj tuženog posljedično odražava pravo i mogućnost tuženog na dovoljno potrebno vrijeme da se može upoznati i pripremiti po tako preinačenoj tužbi. Iako je pravo tužitelja na preinaku tužbe sasvim opravdano, obim prava tuženog kod preinake tužbe i njegov pravni položaj posljedično isključivo ovise od dileme, na koji način i pod kojim okolnostima je dopuštena preinaka tužbe tužitelju, odnosno koliko je kod preinake tužbe dopušteno aktivno učešće tuženog i suda u postupku preinake tužbe.

3. Pravni položaj parničnih stranaka kod objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta

Preinakom tužbe tužitelju se omogućuje povoljan pravni položaj u toku parničnog postupka, na način što tužitelj ukoliko nakon podnošenja tužbe iz bilo kog razloga zaključi da je ustao sa pogrešnim tužbenim zahtjevom ili nepotpunim tužbenim zahtjevom ili samo pogrešnom visinom tužbenog zahtjeva, tužitelj ima mogućnost da taj propust u pogledu formulacije tužbenog zahtjeva ispravi preinakom tužbe. Pravni položaj parničnih stranaka kod objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta različito je zakonski uređen u uporedno pravnim sistemima. Određeni pravni sistemi su institut preinake tužbe u toku pripremnog ročišta uredili na način da su tužitelju omogućili bezuvjetno pravo na preinaku tužbe, pri tom ne ostavljajući mogućnost tuženom da se uopće može protiviti izvršenoj preinaci tužbe, ne ostavljajući mogućnost da sud odlučuje o dopustivosti preinake tužbe, te također ne ostavljajući tuženom pravo na dovoljno potrebno vrijeme da se može upoznati sa tako preinačenom tužbom.²¹ Ovakav pravi pristup obezbjeđuje ekonomičnost toka parničnog postupka, međutim ovdje se javlja opravdana dilema koliko je kod ovakvog pravnog pristupa obezbjeđeno načelo ravnopravnosti te načelo kontradiktornosti parničnih stranaka, a što posljedično se u konačnici odražava na ukupan nepovoljan pravni položaj parničnih stranaka u pogledu njihovih dispozitivnih prava u toku parničnog postupka. Za razliku od prethodnog pristupa, određeni pravni sistemi su uredili institut preinake tužbe na način da su stavili akcenat na pravni položaj tuženog kod objektivne preinake tužbe.²² Takvi pravni sistemi ostavljaju tužitelju mogućnost preinake tužbe i to samo u određenim stadijima toka parničnog postupka, uz istovremeno ostavljanje prava tuženom u pogledu protivljenja izvršenoj preinaci tužbe,

127

²¹ Član 57. Zakona o parničnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, br. 73/05, 19/06, br.98/15) (1) Tužilac može preinaciti tužbu najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave, ako pripremno ročište nije održano. (2) Nakon održavanja pripremnog ročišta, a najkasnije do zaključenja glavne rasprave, sud može dopustiti preinaku tužbe samo ako ocijeni da preinaka nije usmjerena na odgovlačenje postupka i ako tuženi pristaje na preinaku. (3) Smarat će se da postoji pristanak tuženog na preinaku tužbe ako se on upusti u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a nije se prije toga protivio preinaci. (4) Sud će, u slučaju iz stava 2. ovog člana, dopustiti preinaku tužbe i kad se tuženi protivi preinaci, ako su ispunjeni svi sljedeći uvjeti: 1) tužilac bez svoje krivnje nije mogao tužbu preinaciti ranije; 2.) tuženi je u mogućnosti da raspravlja po preinacenoj tužbi bez odlaganja glavne rasprave. (5) Protiv rješenja kojim se usvaja ili odbija preinaka tužbe nije dopuštena posebna žalba.

²² Detaljnije vidjeti uporednopravne sisteme zemalja u okruženju koji uređuju građanski parnični postupak.

te uz aktivnu ulogu suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe. Također ukoliko dođe do objektivne preinake tužbe u toku parničnog postupka obezbijeđena je i pravna zaštita tuženog u pogledu prava na dovoljno potrebno vrijeme da se može upoznati, te na valjan način pripremiti po preinačenoj tužbi. Ovakvim pravnim pristupom sprečava se mogućnost zloupotrebe instituta objektivne preinake tužbe, na način da se omogućuje pravo tuženog da se protivi takvoj preinaci, te također obezbjeđuje dovoljno potrebno vrijeme tuženom da se upozna sa preinačenom tužbom, kako bi se na taj način tuženi doveo u ravnopravan pravni položaj sa tužiteljem. U pravnim sistemima u kojim je primjenom instituta objektivne preinake tužbe propisana uloga suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe, takvim djelovanjem suda sprečava se mogućnost zloupotrebe toka parničnog postupka te na taj način sprečava i mogućnost šikaniranja tuženog, što posljedično obezbjeđuje potpunu ravnopravnost parničnih stranaka u toku parničnog postupka.

3.1. Pravni položaj tuženog kod objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta

Kao što je prethodno i konstatovano preinaka tužbe predstavlja veoma značajan pravni institut, koji omogućuje korekciju tužbenog zahtjeva nakon podnošenja tužbe u toku parničnog postupka, međutim ovdje se nameće opravdana dilema kakav je pravni položaj tuženog kod objektivne preinake tužbe u toku parničnog postupka. Ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da je tuženi parnična stranka protiv čije volje i znanja je pokrenut parnični postupak, sasvim je jasno da preinaka tužbe kao pravni institut koji se primjenjuje u parničnom postupku, dodatno opterećuje pravni položaj tuženog u toku tog istog parničnog postupka, na način da tuženi i pored toga što je njegova volja da učestvuje u parničnom postupku bila isključena, tuženi mora biti spremna na mogućnost preinake tužbe u toku parničnog postupka, na način da tužitelj umjesto postojećeg tužbenog zahtjeva istakne novi zahtjev, ili da poveća postojeći tužbeni zahtjev, ili da pored postojećeg tužbenog zahtjeva istakne novi zahtjev. Zbog navedenog se javlja dilema da li se postizanjem što potpunije ekonomičnosti parničnog postupka narušava ravnopravnost parničnih stranaka u pogledu njihovog pravnog položaja u pogledu disponiranja tužbenim zahtjevom u toku parničnog postupka. Uzimajući u obzir činjenicu da je tuženi bez svoje volje i saglasnosti bio prinuđen da učestvuje kao parnična stranka u postupku, te da u toku parničnog postupka raspravlja po izvršenoj preinaci tužbe, u takvim situacijama tuženom kao parničnoj stranci, je neophodno omogućiti minimum potrebnih prava kako bih se mogao adekvatno upoznati po tako

preinačenoj tužbi. Da bi se tuženi mogao upoznati po preinačenoj tužbi te zauzeti pravni stav po istoj, tuženom je potrebno obezbijediti dovoljno potrebno vrijeme da se upozna sa sadržajem preinačene tužbe te zauzme svoj pravni stav po tako preinačenoj tužbi, na način da, ili prizna tako preinačeni tužbeni zahtjev, ili u protivnom isti u cijelosti ospori. Ukoliko se detaljno analizira pravni položaj parničnih stranaka kod objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta, može se zaključiti da u cilju osiguranja jednakog pravnog položaja parničnih stranaka, nužno je i neophodno s jedne strane osigurati tužitelju pravo na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta kao stadija parničnog postupka, te s druge strane neophodno je osigurati određen kontrolni zaštitni mehanizam koji će spriječiti bilo kakvo šikaniranje tuženog izvršeno preinakom tužbe od strane tužitelja, te na taj način spriječiti zloupotrebu ovog pravnog instituta.

3.2. Dopustivost objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta

Objektivnu preinaku tužbe u pravilu treba posmatrati kao jedno od zakonom dopuštenih pravnih sredstava, koje omogućuje tužitelju da u toku parničnog postupka izvrši korekciju tužbenog zahtjeva na taj način izbjegavajući ponovno pokretanje parničnog postupka u pogledu istog spornog odnosa, među istim strankama.²³ Obzirom da je takav način korekcije tužbe sasvim logičan i opravdan, pravo tužitelja na objektivnu preinaku tužbe kao što je prethodno istaknuto, u određenim pravnim sistemima je uređeno na način da je pravo tužitelja na objektivnu preinaku tužbe uvjetovano saglasnošću tuženog te dopuštenjem preinake od strane suda, dok u određenim pravnim sistemima je zastupljeno bezuvjetno pravo tužitelja na preinaku tužbe, kod kojeg je isključena mogućnost protivljenja tuženog takvoj preinaci kao i mogućnost odlučivanje suda u pogledu dopustivosti preinake tužbe. Određeni pravni sistemi, pitanje preinake tužbe su uredili na način da su zakonom predvidjeli pravo tužitelju na preinaku tužbe uz istovremeno ostavljanje mogućnosti tuženom da se protivi takvom preinačenju tužbe. Također propisana je i aktivna uloga suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe, te je predviđeno i pravo tuženog na dovoljno potrebno vrijeme da se upozna po tako izvršenoj objektivnoj

²³ Kad bi se tužitelja spriječilo u njegovoj nakani da preinaci tužbu to bi značilo da on svoj novi zahtjev ne bi mogao ostvariti u parnici koja je već u tijeku, ali bi to svakako mogao učiniti u posebnoj parnici, što bi objema strankama moglo stvoriti razne poteškoće i troškove. Uzimajući to u obzir intencija preinake tužbe i jeste da se omogući tužitelju da svoj tužbeni zahtjev uskladi sa raspoloživim saznanjima i interesima nastalim u toku postupka a s druge strane da se zaštiti tuženi od nepotrebnog šikaniranja. Više o tome vidjeti I. Grbin Preinaka tužbe Zbornik radova Pravnog fakulteta Zagreb 2013., 141.

preinaci tužbe. Ovakav pravni pristup stvara pretpostavku za potpuno jednak i ravnopravan pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka, Međutim za razliku od prethodnih, određeni pravni sistemi pitanje preinake tužbe u toku pripremnog ročišta su uredili na način da su tužitelju omogućili bezuvjetno pravo na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta.²⁴ Bezuvjetno pravo tužitelja na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta podrazumijeva da tužilac može bez bilo kakvog ograničenja preinačiti tužbu u objektivnom smislu do zaključenja pripremnog ročišta odnosno do početka ročišta za glavnu raspravu ako pripremno ročište nije održano.²⁵ Kod takvog bezuvjetnog prava na preinaku tužbe, isključena je mogućnost protivljenja tuženog takvoj preinaci tužbe, također je isključena i mogućnost suda da odlučuje o dopustivosti takve preinake tužbe. Obzirom na tako prisutno bezuvjetno pravo tužitelja na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta može se konstatovati da u tom slučaju eventualna objektivna preinaka tužbe isključivo je uvjetovana samo voljom tužitelja, bez obzira na stav tuženog, te bez obzира da li takva preinaka tužbe je usmjerena na šikaniranje tuženog i eventualnu zloupotrebu procesnih ovlaštenja.

Mišljenja većine autora je, da mogućnost objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta je neophodno ograničiti, jer zakonsko omogućavanje tužitelju da može bez bilo kakvog ograničenja preinačiti tužbu do zaključenja pripremnog ročišta, odnosno do počeka glavne rasprave ukoliko pripremno ročište nije održano je nedopustivo.²⁶ U tom pogledu i naučna doktrina pitanje preinake tužbe prihvata kao djelotvoran i svrsishodan pravni institut koji se primjenjuje u toku parničnog postupka međutim takva preinake tužbe kao pravni institut mora biti zastupljena samo u situacijama kada je to svrsishodno, uz obavezno uvažavanje prava tuženog u pogledu njegove aktivne uloge u pogledu izjašnjenja po izvršenoj preinaci tužbe, kao i aktivne uloge suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti izvršene preinake tužbe. Pravni sistemi koji omogućuju bezuvjetno pravo tužitelja na preinaku tužbe, duboko ugrožavaju elementarna prava tuženog kao parnične stranke a što se posljedično odražava na ukupnu pravnu jednakost i ravnopravnost parničnih stranaka u toku parničnog postupka.²⁷ Takvo bezuvjetno pravo

²⁴ Vidjeti član 57 Zakona o parničnom postupku FBiH

²⁵ R. Račić, *Preinačenje tužbe nova procesna rješenja u parničnoj proceduri Republike Srpske*, Zbornik pravnog fakulteta u Istočnom Sarajevu broj 3 2007 godinina str 198, (dalje R. Račić)

²⁶ Više o tome R Račić 2005., 19.

²⁷ Preinačenje tužbe ima smisla po samom zakonu bez obzira na protivljenje tuženog i bez odlučivanja suda o dopustivosti takve preinake samo u situaciji ukoliko su nakon podizanja izmijenile okolnosti na kojim se zasniva prvobitni tužbeni zahtijev. Više o tome G. Stanković 2010., 352.

tužitelja na preinaku tužbe ima smisla i prihvatljivo je samo u slučaju da su nakon podizanja tužbe izmijenile se okolnosti na kojim se zasniva prvobitni tužbeni zahtjev.²⁸ Pravni sistemi koji u potpunosti isključuju mogućnost protivljenja tuženog preinaci tužbe, te aktivnu ulogu suda da odlučivanje o dopustivosti preinake tužbe, takvim pravnim pristupom ostavlja se mogućnost zloupotrebe procesnih ovlaštenja od strane tužitelja, a što dovodi tuženog u veoma nepovoljan pravni položaj, te čak ostavlja prostor i mogućnost šikaniranja tuženog, svjesnim propuštanjem tužitelja da u prvobitnoj tužbi obuhvati cjelokupan tužbeni zahtjev ili da odmah istakne više zahtjeva, nego tužitelj svjesno, s namjerom propušta istaknuti sve zahtjeve u tužbi kako bi u kasnijem stadiju toka parničnog postupka iskoristio mogućnost preinake tužbe te naknadno istakao novi zahtjev uz postojeći tužbeni zahtjev ili umjesto postojećeg tužbenog zahtjeva, pri tom znajući da tuženi nije u mogućnosti se protiviti takvoj preinaci, te znajući da je isključena uloga suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti takve preinake. Ovakvim pravnim pristupom tuženi nema mogućnost da se usprotivi takvoj preinaci tužbe.²⁹ Takvo bezuvjetno pravo tužitelja na preinačenje tužbe smatra se preinačenjem po samom zakonu.³⁰

Svrishodnost objektivne preinake tužbe u toku pripremnog ročišta sud u pravilu treba da cijeni na način da li se tom preinakom ostvaruje krajnji cilj raspravljanja spornog stanja među strankama, kako bi se otklonila mogućnost pokretanja nove parnice.³¹ Obzirom da bezuvjetno pravo tužitelja na preinaku tužbe ostavlja mogućnost zloupotrebe procesnih ovlaštenja od strane tužitelja te mogućnost šikaniranja tuženog, s ciljem otežavanja njegovog pravnog položaja u toku parničnog postupka, pitanje preinake

²⁸ Konkretan primjer preinake tužbe kod koje preinake nije od značaja protivljenje tuženog niti odlučivanje suda o dopustivosti takve preinake postoji kada tužitelj u prvobitnim tužbenim zahtjevom je zahtjevao predaju konkretno određene stvari međutim nakon podnošenja tužbe je došlo do propasti stvari, u tom slučaju tužitelj ima pravo na preinaku kojom će umjesto predaje stvari zahtijevati isplatu novčane naknade u vidu štete u visini protuvrijednosti stvari koja je propala. Ibid

²⁹ Pojedini autori smatraju da u interesu normalnog odvijanja parničnog postupka, ne može se dopustiti preinačenje tužbe nakon što stvar postane zrela za suđenje. Više o tome S Triva / M. Dika *Gradansko parnično procesno pravo*, Zagreb, 2004., 427.

³⁰ Preinačenje je u određenim slučajevima doputeno i po samom zakonu nezavisno dali se tuženi protivi ili ne protivi preinačenju tužbe i bez odobrenja suda. Preinačenje tužbe je dopušteno po samom zakonu, bez obzira što se tuženi tome protivi, ako tužilac preinačuje tužbu zato što su se posle podizanja tužbe izmenile okolnosti tako da po istom osnovu traži drugu stvar ili novčani iznos. Više o tome G. Stanković *Gradansko procesno pravo* Niš 2010., 352.

³¹ Više o tome B. Čalija – S. Omanović, *Gradansko procesno pravo* Sarajevo 2000 (Dalje B. Čalija – S. Omanović), 200.

tužbe u toku pripremnog ročišta neophodno je uređiti kao dispozitivno pravo tužitelja uvjetovano aktivnim učešćem tuženog u pogledu njegovog prava na protivljenje takvoj preinaci tužbe, te aktivnom ulogom suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe.

3.3. Vrijeme potrebno tuženom da se može izjasniti po preinacenoj tužbi.

Ukoliko podemo od prepostavke da je preinaka tužbe jedna od svrsishodnih procesnih radnji koje su u toku parničnog postupka na raspolaganju tužitelju, da može do određenog stadija parničnog postupka izmijeniti prvobitni tužbeni zahtjev i stvarno ga prilagoditi spornom odnosu koji postoji između tužitelja i tuženog, prilikom objektivne preinake tužbe ne smije se zanemariti uloga i pravni položaj tuženog kao parnične stranke u toku parničnog postupka niti pravne posljedice po tuženog nakon izvršene preinake tužbe.

Kao što je prethodno obrazloženo svaka preinaka tužbe ukoliko nije usmjerena na šikaniranje tuženog ili nepotrebno odugovlačenje toka parničnog postupka, u pravilu bi trebala biti i dopustiva. Međutim ukoliko podemo od prepostavke da objektivna preinaka tužbe nije ništa drugo nego isticanje novog tužbenog zahtjeva u toku parničnog postupka, sasvim logičnim se podrazumijeva da nakon izvršene preinake tužbe od strane tužitelja, te donošenja odluke o dopustivosti takve preinake, tuženom je potrebno omogućiti dovoljno potrebno vrijeme da se upozna sa preinačenom tužbom, kao i činjenicama i dokazima na kojim se temelji takva preinačena tužba. To dovoljno potrebno vrijeme nije samo neophodno kako bi se tuženi upoznao o preinačenom tužbenom zahtjevu kako bi isti na adekvatan način osporio. Možda čak tuženi nakon što se upozna sa sadržajem preinačenog tužbenog zahtjeva, odluci se da isti prizna, međutim da bi tuženi donio takvu odluku, tuženom je potrebno dodatno vrijeme da se upozna sa preinačenim tužbenim zahtjevom u pogledu njegovog sadržaja te osnovanosti istog. Uzimajući u obzir prethodno navedeno sasvim logičnim se nameće zaključak da nakon što tužitelj izvrši objektivnu preinaku tužbe bilo po sili zakona ili uz dopuštenje suda, u tom slučaju neophodno bi bilo da se tuženom ostavi dovoljno potrebno vrijeme da se upozna sa preinačenom tužbom, kako bi se na kvalitetan način mogao očitovati po istoj, i upustiti u raspravljanje radi očitovanja po tako preinačenom tužbenom zahtjevu.

4. Pravni položaj parničnih stranaka kod preinake tužbe u uporedno pravnim sistemima zemalja okruženja

Istraživanjem pravnog položaja parničnih stranaka kod preinake tužbe u uporedno pravnim sistemima može se konstatovati da je Republika Hrvatska svojim izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku izvršenim 2013 godine, bitno drugačije uredila pravno dejstvo preinake tužbe ovisno od stadija parničnog postupka. Republika Hrvatska je navedenim izmjenama zakona reducirala primjenu instituta i objektivne i subjektivne preinake tužbe i to samo u stadiju pripremnog ročišta, dok je u toku glavne rasprave potpuno isključena mogućnost preinake tužbe, što bitno opredjeljuje pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka. Također Republika Hrvatska je i u toku pripremnog ročišta uvela dodatna ograničenja u pogledu prava tužitelja na preinaku tužbe.³² Tako je kod preinake tužbe izvršene nakon dostave tužbe na odgovor potreban pristanak tuženog na preinaku, te je potrebno izjašnjenje suda u pogledu dopustivosti preinake tužbe. Izuzetno, i pored protivljenja tuženog, sud može dopustiti preinaku tužbe ukoliko ocijeni da dopuštenom preinakom doprinosi punoj svrsi predmeta raspravljanja.

Zakonskim uređenjem načina preinake tužbe od momenta dostavljanja tužbe tuženom na odgovor, u Republici Hrvatskoj zakonodavac nije štitio samo interes tužitelja nego i interes tuženog, od nepotrebnih neugodnosti koje eventualno sa sobom nosi preinaka tužbe, a pri tome valja zaštитiti i pravni poredak koji preferira što je moguće sveobuhvatnije i ekonomičnije odlučivanje o sporu.³³ U vezi sa prethodno istaknutim, propisanim načinom uređenja preinake tužbe u Republici Hrvatskoj prvenstveno se štiti tuženi. Zato je nakon dostave tužbe tuženom, za preinaku tužbe po zakonu o parničnom postupku Republike Hrvatske potreban pristanak tuženog za preinakom tužbe. Ukoliko se tuženi nije usprotivio preinaci tužbe, odnosno ako je pristao na preinaku tužbe, bilo izričito bilo da se upustio u predmetno raspravljanje po preinačenoj tužbi, u tom slučaju nije ni potrebna intervencija suda za odlučivanjem o dopustivosti preinake tužbe.³⁴ Ukoliko je tuženi

133

³² Član 190. stav 1. ZPP-a RH - Tužitelj može do zaključenja glavne rasprave preinaci ti tužbu. 2. Nakon dostave tužbe tuženiku za preinaku tužbe potreban je pristanak tužnika, ali i kad se tužnik protivi, sud može dopustiti preinaku ako smatra da bi to bilo svršishodno za konačno rješenje odnosa među strankama. Član 32. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku - U članku 190. stavku 1. riječi: »glavne rasprave« zamjenjuju se riječima: »prethodnog postupka«.

³³ I. Grbin, 143.

³⁴ Član 190. stav 2 . ZPP-a RH - Smatrać će se da postoji pristanak tužnika na preinaku tužbe ako se on upusti u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi, a nije se prije toga protivio preinaci.

dao svoj pristanak na preinaku tužbe izričito, preinaka nastaje u momentu davanja njegove izjave o pristanku, ali ako je tuženi dao svoj pristanak na preinaku tužbe precutno, u tom slučaju preinaka tužbe djeluje od momenta kad se upustio u raspravljanje po preinačenoj tužbi. U postupak preinake tužbe sud se uključuje tek onda ako se tuženi na zakonit način usprotivi preinaci.³⁵

Zakon o parničnom postupku Republike Hrvatske propisuje obavezu suda da kada dopusti preinaku tužbe, dužan je također tuženom ostaviti dovoljno potrebno vrijeme kako bi se izjasnio po preinačenoj tužbi i pripremio za raspravljanje.³⁶ Kada sud dopusti preinaku tužbe dužan je ostaviti tuženom vrijeme potrebno da se može pripremiti za raspravljanje po preinačenoj tužbi ako za to nije imao dovoljno vremena. Ukoliko sud i ne sudjeluje u postupku objektivne preinake tužbe jer je tuženi pristao na preinaku, tuženi može zatražiti da mu sud ostavi potrebno vrijeme radi pripremanja za raspravljanje,³⁷ ali ako je tužba preinačena na ročištu na kojem tuženi, koji je uredno pozvan, ne dođe a izostanak ne opravda, sud neće odgoditi ročište već će o preinaci odlučiti neovisno o tome što se tuženi nije izjasnio o preinaci.³⁸ Ukoliko se tuženi usprotivio izvršenoj preinaci tužbe, sud mora djelovati i odlučiti o dopustivosti izvršene preinake. Pa tako i pored tuženikovog protivljenja, ukoliko sud nađe da je preinaka tužbe opravdana, dozvolut će preinaku tužbe.³⁹ Također, sud može uskratiti preinaku tužbe izvršenu od strane tužitelja, ali u tom slučaju tužitelj zadržava pravo da podnese novu tužbu protiv tuženog. Iz prethodno izloženog može se konstatovati da je način uređenja primjene instituta preinake tužbe u Republici Hrvatskoj kvalitetnije uredio odnose među parničnim strankama, te na taj način obezbijedio ravnopravan pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka, tako što je uspostavio ograničenu kontrolu dopustivosti preinake tužbe i to samo u toku pripremnog ročišta te na taj način zaštitio pravo tužitelja na preinaku tužbe, ali je isto tako na određen

³⁵ I. Grbin, *Ibid*, 144.

³⁶ Član 190. stav 6. ZPP-a RH - Kad sud dopusti preinaku tužbe, dužan je ostaviti tuženiku vrijeme potrebno da se može pripremiti za raspravljanje po preinačenoj tužbi, ako za to nije imao dovoljno vremena. Na isti način sud će postupiti ako tuženik koji se ne protivi preinaci zatraži da mu se ostavi potrebno vrijeme radi pripremanja.

³⁷ I. Grbin, *Ibid*, 147.

³⁸ I. Crnić, *Ograničenje prava na objektivnu preinaku tužbe suprotno je ustavu*, Hrvatska pravna revija srpanj-kolovoz 2014. godina, (dalje Crnić) str. 7., član 190. stav 7. ZPP-a RH - Ako je tužba preinačena na ročištu na kojem tuženik nije prisutan, sud će odgoditi ročište i dostaviti tuženiku prijepis zapisnika s tog ročišta.

³⁹ Sud će dopustiti preinaku tužbe bez obzira na protivljenje tuženog ukoliko smatra da bi to bilo svrshishodno za konačno rješenje odnosa među strankama.

način zaštitio tuženog od bilo kakve šikane i zloupotrebe toka parničnog postupka, te u konačnici takvim pravnim pristupom uspostavio ravnopravan položaj parničnih stranaka u toku postupka.

Kada je u pitanju pravni položaj parničnih stranaka kod preinake tužbe po zakonu o parničnom postupku Republike Srbije⁴⁰ ostavljena je tužitelju mogućnost preinake tužbe kako u toku pripremnog ročišta tako i u toku glavne rasprave. Međutim zakonsko rješenje koje propisuje mogućnost preinake tužbe u toku pripremnog ročišta, kakvo je zastupljeno u Srbiji, za razliku od pravnog pristupa u Federaciji Bosne i Hercegovine, omogućuje aktivnu ulogu tuženom na način da isti ima pravo i može se protiviti istaknutoj preinaci tužbe. Također navedeno zakonsko rješenje propisuje i aktivnu ulogu suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe u situaciji kada postoji protivljenje tuženog za preinakom tužbe.

Zakonsko rješenje kakvo je zastupljeno u Crnoj Gori također omogućuje aktivnu ulogu tuženom na način da isti ima pravo i može se protiviti istaknutoj preinaci tužbe. Također navedeno zakonsko rješenje propisuje i aktivnu ulogu suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe u situaciji kada postoji protivljenje tuženog za preinakom tužbe. Ukoliko dođe do preinake tužbe zakonsko rješenje koje postoji u Crnoj Gori omogućuje tuženom pravo na dovoljno potrebno vrijeme da se upozna po preinačenoj tužbi.

135

5. Način uređenja objektivne preinake tužbe u Bosni i Hercegovini

Prepostavke za dopustivost preinake tužbe ovise o tome u kojem se stadiju postupka namjerava preinačiti tužba.⁴¹ Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, zakon o parničnom postupku Republike Srpske te Zakon o parničnom postupku Brčko Distrikta, propisuju pravo tužitelja da može u toku parničnog postupka preinačiti tužbu, i to na način da u toku pripremnog ročišta je dozvoljena preinaka tužbe bez obzira na volju tuženog, dok je u toku glavne rasprave propisana je aktivna uloga

⁴⁰ Član 199. ZPP-a RS – Tužilac može do zaključenja glavne rasprave da preinači tužbu. Posle dostavljanja tužbe tuženom, za preinačenje tužbe potreban je pristanak tuženog. Sud će da dozvoli preinačenje i kad se tuženi tome protivi, ako smatra da bi to bilo celis-hodno za konačno rješenje odnosa među strankama i ako oceni da postupak po preinačenoj tužbi neće znatno produžiti trajanje parnice. Smarat će se da postoji pristanak tuženog na preinačenje tužbe ako se on upusti u raspravljanje o glavnoj stvari po preinačenoj tužbi a nije se pre toga protivio preinačenju.

⁴¹ I. Grbin, *Preinaka tužbe*, Zbornik radova u čast 70. rođendana prof. dr. sc. Mihaila Dike, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013. (dalje Grbin 2013), 142.

tuženog u pogledu njegovog očitovanja po preinačenoj tužbi. Kada je u pitanju pravni položaj tužioca u toku pripremnog ročišta isti u skladu sa postojećim zakonskim rješenjem ima mogućnost da izvrši preinaku tužbe do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave ukoliko pripremno ročište nije održano.⁴² Tužilac može bez bilo kakvog ograničenja preinaciti tužbu u objektivnom smislu najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka ročišta za glavnu raspravu, ako pripremno ročište nije održano.⁴³ Specifičnost ovlaštenja tužitelja da preinaci tužbu do zaključenja pripremnog ročišta ogleda se u činjenici da tužitelj u tom stadiju toka parničnog postupka ima bezuvjetno pravo na preinaku tužbe bez obzira na volju i protivljenje tuženog, što znači da ukoliko tužitelj izvrši preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta, preinaka tužbe će biti izvršena bez obzira da li se tuženi istoj protivio. Sud dakle do zaključenja pripremnog ročišta mora dozvoliti preinaku tužbe, bez obzira na eventualno protivljenje tuženog, a ukoliko se pripremno ročište ne održava, preinaka tužbe bez pristanka tuženog je dozvoljena sve do početka glavne rasprave.⁴⁴ Ovdje se može primijetiti da je zakonodavac u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko Distrikta propisivanjem bezuvjetnog prava tužitelju na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta, toliki značaj dao pravu tužitelja da je čak u potpunosti zanemario stav i pristanak tuženog, te u potpunosti isključio bilo kakvu ulogu suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe od strane suda.

U potpunosti je prihvatljivo da se zakonom omogući tužitelju pravo na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta i na taj način se ostavi mogućnost tužitelju da prije izvođenja dokaza i glavnog raspravljanja izvrši korekciju propusta u tužbi, bilo u pogledu visine ili kvalifikacije tužbenog zahtjeva. Međutim zakonsko rješenje koje omogućuje tužitelju pravo na preinaku tužbe bez mogućnosti tuženog da se protivi takvoj preinaci tužbe, ili bez mogućnosti odlučivanja suda o dopustivosti takve preinake, posljedično nije dobro rješenje. Međutim upravo takvo zakonsko rješenje je na snazi u Federaciji Bosne i Hercegovine Republici Srpskoj te Brčko Distriktu, i kao takvo ostavlja prostor i mogućnost za zloupotrebotom toka parničnog postupka, šikaniranjem tuženog, na način da tužitelj svjesno propusti postaviti adekvatan tužbeni zahtjev, kako bi u toku pripremnog ročišta izvršio preinaku tužbe, te na taj način izloži nepotrebnoj neugodnosti tuženog. Zbog svega navedenog može se konstatovati da zakonska rješenja

⁴² Član 57. stav 1. ZPP FBiH – 2003 - Tužilac može preinaciti tužbu najkasnije do zaključenja pripremnog ročišta ili do početka glavne rasprave, ako pripremno ročište nije održano.

⁴³ R Račić, 196.

⁴⁴ J. Čizmić, *Komentar zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje Sarajevo 2016., 2018.

kakva su u Bosni i Hercegovini ne pružaju i ne obezbjeđuju jednak i ravnopravan pravni položaj parničnih stranaka kod objektivne tužbe u toku pripremnog ročišta.

Preinaku tužbe kao isključivo dispozitivno pravo tužitelja treba posmatrati kao svrsishodno pravno sredstvo koje je na raspolaganju tužitelju da može u toku trajanja parničnog postupka izvršiti određenu korekciju tužbenog zahtjeva. Ukoliko uzmemo u obzir činjenicu da se tako preinačeni tužbeni zahtjev ima posmatrati kao nova tužba, tuženom je potrebno omogućiti aktivnu ulogu kod preinake tužbe te posebno predvidjeti kontrolnu ulogu suda u pogledu dopustivosti preinake tužbe, kako bi se na taj način spriječila namjera tužitelja usmjerena na šikaniranje tuženog te eventualno odgovlačenje toka parničnog postupka. Također u cilju postizanja potpune ravnopravnosti parničnih stranaka u toku parničnog postupka, neophodno je obezbjediti dovoljno potrebno vrijeme tuženom da se upozna sa preinačenom tužbom, te na taj način omogućiti istom da se kvalitetno pripremi radi daljeg raspravljanja o predmetu spora a sve u cilju njegovog očitovanja po tako preinačenom tužbenom zahtjevu bilo da isti priznaje u cijelosti ili u suprotnom osporava tužbeni zahtjev, što postojeći Zakon o parničnom postupku Federacije, Republike Srpske, te Brčko Distrikta ne omogućava tuženom.⁴⁵

ZAKLJUČAK

137

Dosljednom analizom postojećih zakonskih propisa kojim je uređen pravni položaj parničnih stranaka kod preinake tužbe u toku pripremnog ročišta kako u Bosni i Hercegovini, tako i u uporedno pravnim sistemima, može se zaključiti da u Bosni i Hercegovini postojeća zakonska rješenja omogućuju bezuvjetno pravo tužitelja na preinaku tužbe u toku pripremnog ročišta. Ta bezuvjetnost prava tužitelja na preinaku tužbe ogleda se u činjenici da je postojećim pravnim pristupom tuženi onemogućen da se protivi preinaci tužbe u toku pripremnog ročišta izvršenoj od strane tužitelja. Također isključena je i uloga suda da odlučuje o dopustivosti izvršene

⁴⁵ Zakonske odredbe koje uređuju odgodu, odnosno odlaganje ročišta ne predviđaju mogućnost ili odgode pripremnog ročišta radi ostavljanja roka tuženiku za pripremu izjašnjenja na preinačeni tužbeni zahtjev. Ipak postoji mišljenje kako ova mogućnost nije sasvim isključena. Drži se da bi u slučaju preinačenja tužbe sud preinačeni tužbeni zahtjev morao tretirati kao novu tužbu, te u tom smislu na zahtjev tuženog odgoditi/odložiti pripremno ročište i ostaviti tuženom rok od 30 dana radi davanja pismenog odgovora na tužbu, međutim postojeće zakonske odredbe decidno ne propisuju niti pravo tuženog na dovoljno potrebno vrijeme da se može upoznati po preinačenoj tužbi niti propisuju mogućnost odlaganja započetog pripremnog ročišta kako bi se tuženom omogućilo da dostavi odgovor po preinačenoj tužbi. Više o tome u fus noti J. Čizmić 2016, 2017.

preinake tužne, i na kraju da stvar zaista bude zabrinjavajuća isključeno je pravo tuženog na dovoljno potrebno vrijeme da se može upoznati po preinačenoj tužbi, a što tuženog dovodi u veoma nepovoljan pravni položaj.

U cilju postizanja potpune ravnopravnosti parničnih stranaka u toku parničnog postupka, neophodno je da se zakonom omogući aktivna uloga i pravo tuženog u toku pripremnog ročišta na način da se može usprotiviti preinačenju tužbe. Također neophodno je omogućiti aktivnu ulogu suda u pogledu odlučivanja o dopustivosti preinake tužbe, upravo iz razloga što sud bez obzira na očitovanje tuženog treba da vodi računa o stvarnim razlozima preinake tužbe, a sve u cilju sprječavanja pokušaja šikaniranja tuženog i eventualnog odugovlačenja toka parničnog postupka. Također kod preinake tužbe u toku pripremnog ročišta, neophodno je omogućiti tužnom dovoljno potrebno vrijeme da se može upoznati sa sadržajem preinačene tužbe, radi zauzimanja stava po istoj bilo da prizna tako preinačeni tužbeni zahtjev bilo da isti ospori kao neosnovan. Tako uređenim načinom preinake tužbe u toku pripremnog ročišta do punog izražaja bi došlo načelo kontradiktornosti, te raspravno načelo kao dva temeljna načela koja bi obezbijedila jednak i ravnopravan pravni položaj parničnih stranaka u toku parničnog postupka.

LEGAL POSITION OF THE LITIGATION PARTIES IN TERMS OF OBJECTIVE AMENDMENT OF A LAWSUIT DURING PREPARATORY HEARING

ABSTRACT

The transformation of the lawsuit as a dispositive litigation right of the plaintiff, although it is an exception to the rule that a litigation process ends over the lawsuit that has been initiated upon, is very often present in litigation. Given that this is a legal institute that appears after the filing of a lawsuit, during the process of litigation, the manner of regulating the ways of modifying a lawsuit consequently significantly affects the overall legal position of litigants during litigation. In order to achieve full equality of litigants during litigation, this thesis has scientifically explored the legal position of litigants regarding to the objective amendment of the lawsuit during the preparatory hearing, with a special emphasis on the analysis of degree of unconditionality of the plaintiff's right to change the lawsuit, the right and possibility of defendant to oppose to such changes, then the role of the court regarding the admissibility of the amendment of the lawsuit, and finally the right of the respondent to take sufficient time to acquaint himself with the content of the amended lawsuit as well as the grounds for such amended claim.

139

Keywords: *The amendment of the lawsuit, the objective amendment of the lawsuit, the subjective change of lawsuit, the unconditional right of the plaintiff to change the lawsuit, the admissibility of the amended lawsuit, the legal position of the respondent in the amendment of the lawsuit.*